

ΟΙΩΝΟΙ

ροτοῦ ἐπιχειρήσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ διεισδύσῃ εἰς τὰ μυστήρια τοῦ μέλλοντος διὰ μαντικῶν μέσων καὶ μαγικῶν τελετῶν, τῶν ὁποίων ἡ χρησιμοποίησις κατὰ χρόνον καὶ τόπον καὶ τρόπον ἐξηρητήθη ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὴν θέλησίν του, ὠδηγήθη διὰ τῆς παρατηρήσεως ἐν διαστήματι χιλιάδων ἐτῶν νὰ χρησιμοποιήσῃ ὡς μαντικά μέσα τυχαῖα ἐντελῶς γεγονότα μὴ ἐξαρτώμενα ἀπ' αὐτόν. Ταῦτα ἀπετέλεσαν τὸ πρῶτον στάδιον τῆς μαντικῆς ἐνεργείας, ἐκεῖνα δὲ τὸ δεύτερον. Τὸ πέταμα καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτηνῶν καὶ ἡ ἐμφάνισις των ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερά, δεύτερον ἡ φωνὴ ἄλλων ζώων, ἔπειτα συμβάντα τῆς φύσεως ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἐκλείψεις ἡλίου καὶ σελήνης καὶ πτώσεις διαττόντων ἀστέρων καὶ ἐμφανίσεις κομητῶν, κατόπιν δὲ φαινόμενα εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον ἄνθρωπον, ὅλ' αὐτὰ εἶναι μὲν τυχαῖα καὶ φυσικά, ἐπειδὴ ὁμοῦς συνέπιπτε νὰ ἐπακολουθοῦν ἄλλα γεγονότα, ἐνομίσθησαν ὅτι δὲν ἦσαν τυχαῖα, ὅτι δηλαδὴ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων ὑπῆρξε κάποια σχέσις αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος. Ἐποῦ δὲ κατὰ μικρὸν ὁ ἄνθρωπος δι' ἀπλῶν παρατηρήσεων ἐσχημάτισε τὸ παράλογον δόγμα μετ' ἐκεῖνο, ἄρα ἔνεκα ἐκείνου, ἐπίστευσεν ὅτι ὅλα τὰ φαινόμενα ταῦτα ἦσαν οἰωνοὶ προαγγέλλοντες τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ ἀποβλέπουσαν ἢ εἰς τὴν εὐτυχίαν ἢ τὴν δυστυχίαν του. Ἐντεῦθεν ἐδημιουργήθη ὁλόκληρος μαντικὴ ἐπιστήμη καὶ ἄνθρωποι εἰδικοί μάντις καλούμενοι ἠσχολοῦντο εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν

οίωνων τούτων διὰ νὰ κανονίσουν ἄτομα καὶ πολιτεῖαι τὰς πράξεις των συμφώνως πρὸς τὴν δι' αὐτῶν ἐκδηλουμένην θέλησιν τοῦ θεοῦ. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ πεποιθήσις εἰς τοὺς οἰωνοὺς ὑπῆρξεν ἄλλοτε μὲν εὐεργετικῇ, ἄλλοτε δὲ καταστρεπτικῇ εἰς τὸν βίον τῶν λαῶν. Καὶ σήμερον ἀκόμη, ὅτε αἱ πολιτεῖαι καθορίζουν πλέον τὰς ἐνεργείας των κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὑπάρχουν πολλοὶ μὲ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν κατωτέραν τῶν προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν χιλιάδων ἑτῶν, οἱ ὅποιοι ἐξακολουθοῦν νὰ θεωροῦν τοὺς οἰωνοὺς προαγγέλους μελλόντων γεγονότων. Δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη ν' ἀναζητήσωμεν ἐκάστοτε τὴν ἀρχὴν τῶν οἰωνῶν. Εἶναι βέβαιον ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀνέρχονται εἰς τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα σωθέντες μέχρις ἡμῶν διὰ τῆς παραδόσεως, πολλοὶ ὅμως εἶναι νεώτεροι. Ὁ κατὰ φύσιν ἄνθρωπος εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας σκέπτεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Καθὼς τότε, ἔτσι καὶ σήμερον ἰσχύει τὸ ἀξίωμα μετ' ἐκεῖνο, ἄρα ἔνεκα ἐκεῖνου, ἐκ δὲ τοῦ συνδυασμοῦ τυχαίων ἐπαλλήλων γεγονότων κατὰ τὴν σχέσιν αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος δημιουργοῦνται ἐκάστοτε νέοι οἰωνοί. Καταλέγομεν ἐνταῦθα μερικοὺς τοῦ συγχρόνου ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ἄδερφοδιώχτης. Οὕτω λέγεται μαῦρο σημεῖον, τὸ ὁποῖον ἀναφαίνεται εἰς τὴν μύτιν ἀρτιγεννήτου βρέφους εἰς τὸ λεγόμενον μεσόφρυδο. Τοῦτο προμηνύει ὅτι τὰ ἄλλα ἀδέλφια εἴτε προηγουμένως γεννηθέντα εἴτε μέλλοντα νὰ γεννηθοῦν δὲν θὰ ζήσουν. Ἡ πρόληψις αὕτη ἔχει εὐρείαν ἑκτάσιν, ὁμοίαν δὲ πρὸς αὐτὴν ἐξ Ἑρυθραίας ἀναφέρει ὁ Νικόλαος Πολίτης (Παραδόξ., 2, 1287).

ἀλογόμυγα. Αὕτη ὅταν καθήσῃ εἰς ἄνθρωπον καὶ δὲν φεύγῃ ἂν καὶ ἀποδιώκεται προμηνύει τὴν ἀφίξιν ξένου (Ἀθῆναι).

ἄνθρωπος. Ἐὰν τυχαίως εἰσέλθῃ ἄνθρωπος εἰς οἰκίαν τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου προτοῦ ἀγίαση αὐτὴν ὁ ἱερεὺς εἶναι κακὸς οἰωνός. Κατὰ τὴν ἴδιαν ἡμέραν ὁποῖον τὸ πρῶτον συναντήσῃ κανεὶς ἐξερχόμενος ἐκ τῆς οἰκίας θεωρεῖ τοῦτον ὡς οἰωνὸν καλὸν μὲν ὡς πρὸς τὴν εὐδῶσιν τῶν

ἐργασιῶν του, ἂν εἶναι καλός, τοῦναντίον δέ, κακὸν (Πόντος). Ἐὰν κατὰ τὸ στήσιμο τοῦ ἀργαλειοῦ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὑφάνσεως εἰσέλθῃ ἄνθρωπος καλὸς εἰς τὴν οἰκίαν, τὸ ὕφασμα θὰ ὑφανθῇ εὐκόλα, ἐὰν δὲ κακός, δύσκολα (Πόντος). Ἄνθρωπος κακὸς εἰσερχόμενος εἰς οἰκίαν τὴν στιγμὴν πού ἐτοιμάζεται κανεὶς νὰ ἐξέλθῃ προμηνύει ἀποτυχίαν τοῦ σκοποῦ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐξέρχεται (Ἀθῆναι). Ἐξοδος ἀνθρώπου εἰς οἰκίαν διὰ μιᾶς θύρας καὶ ἔξοδος ἐξ ἑτέρας προαγγέλλει ἀποτυχίαν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ οἰκοδεσπότου (Ἀθῆναι, Σῦρος καὶ ἄλλαχού). Ἐὰν κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οἰκίας ἀκούσῃ κανεὶς τὸ πρῶτον καλημέρα κακοῦ ἀνθρώπου, τοῦτο σημαίνει ἀποτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐξέρχεται. Πρὸς ἀποτροπὴν δὲ τοῦ κακοῦ λέγει κατὰ διάνοιαν τὴν φράσιν κλοῦβιος νὰ εἶσαι (Τρίπολις). Ποικίλα ἐν γένει εἶναι κατὰ τόπον καὶ χρόνον τὰ συναπαντήματα ἀνθρώπου. Εἰς τὸν μεσαιωνικὸν Νομοκάνονα τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων τὸν δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ Νικολάου Πολίτου ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Λαογραφίας τόμ. Γ σελ. 385 κέξ. ἀπαντῶμεν ὁμοίαις προλήψεις «ὅσοι πιστεύουσιν... τοῦ ἀνθρώπου τὸ συναπάντημα κακὸν ἢ τὰς ἀρχιμηνίας παρατηροῦσιν». Κακὸς οἰωνὸς νομίζεται σχεδὸν κατὰ κοινὴν πρόληψιν καὶ τὸ συναπάντημα ἱερέως πρὸ πάντων τὴν πρωίαν εὐθὺς κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οἰκίας, καθὼς καὶ ὅταν τύχῃ νὰ συνταξειδεύσῃ μὲ σιδηρόδρομον ἢ πλοῖον. Ἡ παρουσία ἱερέως εἰς πλοῖον προμηνύει τρικυμίαν. Ἡ πρόληψις αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὴν διήγησιν τῆς Γραφῆς περὶ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπεσεν ὁ κληρὸς νὰ ριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ σωθοῦν οἱ συμπλωτῆρες ἀπὸ τὸν βέβαιον καταποντισμόν. Ἡ τρικυμία ἔγινε διότι ἦτο ὁ Ἰωνᾶς εἰς τὸ πλοῖον, πράγματι δὲ ἔπασσεν ἀμέσως μόλις τὸν ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν.

ἀστέρι. Ἡ πῶσις διάττοντος ἀστέρος φανερώνει τὸν θάνατον ἀνθρώπου συμβάντα τὴν ἰδίαν ὥραν. Ὅθεν καὶ τὸ γνωμικὸν ἀστέρι ἔπεσε, ψυχὴ ἔσβησε (Ἀθῆναι).

ἀφτί. Ἡ βοή τοῦ μὲν δεξιοῦ ἀφτιῶ εἶναι οἰωνὸς αἰσίου, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ ἀπαίσιος (Ἀθῆναι). Παρὰ τῷ Λουκιανῷ

ἐν Ἑταιρικοῖς Διαλόγοις 9, 2 ἡ βοή τῶν ἀφρτιῶν σημαίνει ὅτι τὰ μακρὰν εὐρισκόμενα προσφιλή πρόσωπα μᾶς ἐνθυμοῦνται μὲ ἀγάπην καὶ μᾶς ποθοῦν.

γάτα. Ἡ συνάντησις γάτας κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οἰκίας εἶναι οἰωνὸς ἀπαίσιος (Πόντος).

γέλοια. Τὰ πολλὰ γέλοια προμηνύουν κλάματα (πολλαχοῦ). Ἐντεῦθεν καὶ τὸ δημῶδες ἄσμα

τὰ γέλοια φέρουν κλάματα, τὰ κλαμαντᾶτα γέλοια.

γλώσσα. Τὸ δάγκωμα τῆς γλώσσης ὅταν τρώγῃ κανεὶς ἢ ὀμιλῇ σημαίνει καταλαλιὰν ἐχθροῦ, διὸ λέγεται ἀμέσως ἢ ἀποτρόπαιος φράσις *νὰ φάν* τὴ γλώσσα τους (Ἀθηναί, Πάρος, Σῦρος). Ὡς ἀποτρόπαιον τοῦ κακοῦ λέγεται ἐν Πάρῳ καὶ τὸ δίστιχον

βρέξε, Χριστέ μου, δράργυρο νὰ πιοῦν νὰ βουβαθοῦνε
οἱ γλώσσες καὶ τὰ στόματα πὺν μὲ κατηγοροῦνε.

Ὅμοίαν σημασίαν ἔχουν καὶ τὰ ἀέρια τὰ ἐκφυσώμενα ἀπὸ ξύλον κείμενον ἐπὶ πυρᾶς. Κάποιος κατακλαίει μὲ λέγον ἐν Πόντῳ, πρὸς ἀποτροπὴν δὲ τοῦ φθόνου τοῦ κατηγοροῦντος ῥίπτει ὁ νομίζων ὅτι κατηγορεῖται στάχτην εἰς τὴν πυρὰν ἐπιλέγων *σαχτάρια ἔς σ' ὀμμάτια σ'* (στάχτη ἔς τὰ μάτια σου).

δόντια. Ἀραιὰ δόντια ἀνδρὸς σημαίνουν ὅτι θὰ πλουτήσῃ, γυναικὸς δέ, ὅτι θὰ πάρῃ πλούσιον σύζυγον.

ἐλαγιά. Αἱ πολλαὶ ἐλαφαὶ τοῦ σώματος προμηνύουν βάσανα, διὸ λέγεται ἐν Σύρῳ τὸ γνωμικὸν *πολλὲς ἐλαγίες, πολλὲς πίκρες.* Ἡ ἐλαγιά εἰς τὸν τράχηλον γυναικὸς σημαίνει ὅτι θὰ εὐτυχήσῃ νὰ φορέσῃ περιδέραϊον, εἰς δὲ τὸ χέρι, ὅτι θὰ φορέσῃ βραχιόλι (Πόντος). Ἡ χρῆσις τῆς ἐλαγιάς ὡς μέσου μαντικοῦ δὲν εἶναι νέα. Γνωστὸν εἶναι τὸ «περὶ ἐλαιῶν τοῦ σώματος» συνταγματίον τὸ ἀποδιδόμενον εἰς Λέοντα τὸν Σοφόν, ἐν τῷ ὁποίῳ δηλοῦται ἡ σημασία τῆς ἐλαγιάς ἐπὶ εἰκοσιεπτὰ θέσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἡ ἀνωτέρω δευτέρα περίπτωσις ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὸν ἐπόμενον ἀφορισμὸν τοῦ συνταγ-

ματίου «ἐὰν εἰς τὸν τράχηλον ἔχη ὁ ἀνὴρ, πλούσιος ἔσται καὶ εὐλογημένος σφόδρα· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ γυναικὸς» (Δελτ. Λαογραφ. Α, 580).

καρακάξα κρᾶζουσα πλησίον οἰκίας προμηνύει τὴν ἄφιξιν ξενιτευμένου οἰκείου (Πόντος).

κόμβος νήματος, ὃ ὁποῖος σχηματίζεται κατὰ τὸ ράψιμο φορέματος σημαίνει ὅτι ἐκεῖνος πού θὰ τὸ φορέσει εἶναι ἀνθρώπος στριμμένος καὶ ἰδιότροπος (Ἀθῆναι, Σῦρος).

κορυφή. Δύο κορυφαὶ καθ' ὃν τρόπον σχηματίζονται ὑπὸ τῶν τριῶν σημαίνουν πρῶτον καὶ δευτέρον γάμον, ὅθεν καὶ ἡ φράσις δυὸ κορυφές, δυὸ στεφάνια (Σῦρος).

κόττα, ἡ ὁποία ψάλλει καθὼς ὁ πετεινὸς προμηνύει θάνατον οἰκείου, πρὸς ἀποτροπὴν δὲ «πρέπει νὰ ρίξουν τὸ κακὸ ἔς τὸ κεφάλι της», δηλαδή νὰ τὴν σφάξουν μὲ ἀξίνην εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας (Ἀθῆναι).

κοῦκκος. Ὁ κοκκυσμὸς τοῦ κούκκου τὴν νύχτα προμηνύει θάνατον (Πόντος). Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐνομίζετο ἀπαίσιος ὁ κρωγμὸς τοῦ κόρακος ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς στίχων τοῦ Γλυκᾶ (20—1)

ὅταν ὁ κόραξ πούποτε καθίση καὶ φωνάξῃ
ἐκεῖ σημαίνει θάνατον καὶ χωρισμὸν ἀθρόον.

Τὴν ἰδίαν σημασίαν ἔχει καὶ ὁ κρωγμὸς κουκουβάγιας ἐν Ἀθήναις καὶ Πόντῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Καὶ παρ' ἀρχαίοις ὁ κρωγμὸς αὐτῆς ἐθεωρεῖτο ἀπαίσιος· «ἐν γλαυξ ἀνακράγη δεδοίκαμεν» λέγει ὁ Μένανδρος (Comicoꝝum graecorum Sententiae σελ. 94).

κριθαράκι. Τὸ πυῶδες ἀπόστημα τῶν βλεφάρων τὸ κοινῶς λεγόμενον κριθαράκι ἐν Πόντῳ μὲν σημαίνει ὅτι ὁ φέρων τοῦτο θὰ γίνῃ πλούσιος ἢ παραβοκύρις, ἐν Σύρῳ δὲ φιλάργυρος. Διὰ νὰ ἐκλείψῃ δὲ τοῦτο ἐν Σύρῳ τὸ γητεύει ἀνθρώπος συνήθως πρωτογόνατος (πρωτότοκος) κάμνων ἐπ' αὐτοῦ σημεῖον τι ἀποστροφῆς, ἤτοι σχῆμα ὑβριστικὸν ἀνοιγοκλείων τὰ πέντε δάχτυλα τοῦ χεριοῦ καὶ λέγων τὴν ἐπωδὴν

αἱ Γιώργι καβαλλάρι
 μὲ σπαθὶ καὶ μὲ κοντάρι
 δῶσ' μου τὸ κλειδάκι σου
 ν' ἀνοιξῶ τὸ ματάκι μου
 νὰ ἰδῶ τί ἔχει μέσα
 σιτάρι, κριθάρι,
 χρυσὸ μαργαριτάρι.

λάδι ποὺ χύνεται εἰς τὸ δάπεδον οἰκίας προμηνύει ἀτύχημα ἢ θάνατον (Ἀθῆναι, Σῦρος).

μάσημα. Ἐὰν κανεῖς ἐνῶ κοιμᾶται κινῆ τὸ σαγόνι ὡσὰν νὰ μασᾷ, τὸν ἐρωτᾷ ὁ παρατυχὼν «κρέας τρώς ἢ ψωμί;» Καὶ ἐὰν μὲν ἀπαντήσῃ «ψωμί», σημεῖον ὅτι ὁ κοιμώμενος θὰ γίνῃ εὐτυχής, ἐὰν δὲ «κρέας», ὅτι θὰ φάγῃ ἄνθρωπον, δηλαδὴ θ' ἀποθάνῃ κάποιος ἀπὸ τοὺς οἰκείους. Πρὸς ἀποτροπὴν δὲ τοῦ κακοῦ χτυποῦν αὐτὸν τρεῖς εἰς τὸ στόμα μὲ τὸ πέλμα παντόφλας (Ἀθῆναι, Σῦρος).

μάτωμα χεριοῦ μὲ καρφίτσαν ἢ βελόνην κατὰ τὸ ράγιμο φορέματος σημαίνει ὅτι τοῦτο θὰ φθαρῆ γρήγορα (Ἀθῆναι)

μαχαίρι, τὸ ὁποῖον τυχαίως πυρακτοῦται, προαγγέλλει ὀργὴν τοῦ προσώπου, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐξαρτώμεθα. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη καὶ ἡ παροιμιώδης φράσις **μαχαίρι** ὡς τῆ φωτιά, θυμῶνει ὁ νοικοκύρις (Ψαρά).

νεκρὸς ἔχων πρόσωπον γελαστὸν προαγγέλλει θάνατον καὶ ἄλλου συγγενοῦς, ἔχων δὲ τὸ ἓνα πόδι κοντύτερον ἀπὸ τὸ ἄλλο θάνατον συζύγου ἢ τέκνου (Ἀθῆναι).

παλμὸς τῶν βλεφάρων σημαίνει ἐν Πόντῳ τὴν ἀφιξίν ἀποδημοῦντος οἰκείου, ἐν Σύρῳ δὲ ἐὰν μὲν ὁ παλμὸς εἶναι τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, ὅτι θὰ ἴδωμεν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς προξενήσῃ χαρὰν, ἐὰν δὲ τοῦ ἀριστεροῦ, θὰ ἴδωμεν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς εἶναι ἀδιάφορον. Καὶ παρ' ἀρχαίους ὁ παλμὸς τοῦ δεξιοῦ ἐσήμαινε τὸ ἴδιον «ἄλλεται ὀφθαλμὸς μευ ὁ δεξιός· ἀρά γ' ἴδησῶ αὐτάν;» (Θεοκρίτ. 3, 37).

πεταλούδα πού πετᾷ μέσα εἰς τὸ σπίτι προαγγέλλει τὴν ἄφιξιν ξενιτευμένου οἰκείου ἢ τὴν λήψιν ἐπιστολῆς του (Ἀθῆναι).

προσωπίδα. Ἐὰν τὸ παιδί γεννηθῆ μὲ ἓνα λεπτὸν ὑμένα ἐπὶ τοῦ προσώπου, τὴν λεγομένην προσωπίδα, θεωρεῖται ὡς τυχερὸ καὶ καλὸ ριζικὸ τῆς οἰκογενείας. Ἡ ἰδέα αὐτὴ ὑπάρχει εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐν Πελοποννήσῳ παροιμιώδης φράσις ἐγεννήθηκε μὲ προσωπίδα λεγομένη ἐπὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυχεροῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ προσωπίδα θεωρεῖται ἱερά, ἐν Σύρῳ ἀφαιρεῖται καὶ τοποθετεῖται πλησίον τῆς παραλίας διὰ νὰ τὴν χτυπήσουν σαράντα κύματα καὶ ἀφοῦ τὴν λειτουργήσουν τὴν φυλάττουν ἐπιμελῶς εἰς τὸ εἰκονοστάσιον ὡς καλὸ στοιχεῖο τοῦ σπιτιοῦ. Ἐὰν δὲ ἐχθρὸς κατορθώσῃ νὰ τὴν κλείψῃ, ἡ οἰκογένεια καταστρέφεται, διότι χάνει τὸ ριζικὸ τῆς, τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἄλλου. Ἡ ἀφαίρεσις τῆς προσωπίδος γίνεται μὲ πολλὴν προσοχὴν, διότι ἀπρόσεκτος καὶ βιαία ἀφαίρεσις καθιστᾷ τὸ παιδί ἄλλοιθωρο. Διὰ τοῦτο λέγεται ἐπὶ τοῦ ἐκ γενετῆς ἄλλοιθώρου ὅτι στραβὰ τραύηξε ἡ μαμμη τὴν προσωπίδα καὶ ἄλλοιθώριασε.

πυροστιὰ κειμένη κατὰ τύχην ὑπὲρ προμηνύει ἄπολλά χρέη τοῦ οἰκοδεσπότου (Πάρος, Πόντος).

ρῖγος. Τὸ ρῖγος πού αἰσθάνεται κανεὶς τρώγων φανερώνει ὅτι οὗτος εἶναι ἁμαρτωλὸς (Πάρος, Πόντος), ὅθεν καὶ τὸ γνωμικὸν ἁμαρτωλὸς ἔφαγε κ' ἐκρύωσε (Πάρος).

σκύλλος. Τὸ οὔρλιασμα τοῦ σκύλλου τὸ βράδυ ἢ τὴν νύκτα προμηνύει θάνατον εἰς τὴν οἰκίαν, πλησίον τῆς ὁποίας ἀκούεται. Κοινότατος εἶναι ὁ οἰωνὸς οὗτος.

σπίθα. Ἡ σπίθα, ἡ ὁποία ἐκπίπτει ἐκ τῆς ἐστίας, σημαίνει καταλαλιὰν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ὁ οἰωνὸς οὗτος ἀνήκει εἰς τὰ εἶδη τῆς πυρομαντείας (πβ. Δελτ. Λαογραφ. Γ, 345 κέξ. καὶ Ε, 406-7). Καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἡ σπίθα ἐνομιζέτο κακὸς οἰωνός. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀκολουθῶν στίχων τοῦ Γλυκᾶ (258-260) ὀδυρωμένου ἐν τῇ φυλακῇ διὰ τὴν ἄδικον καταδίκην του

οκάποτε εἰς τὸν δεῖπνον μας ἐκείνας τὰς ἡμέρας
παρὰ διαβόλου ἐπήδησεν ἔκ τὸ λυχνάριν τζῖον
καὶ τώρα βλέπω ἐμπυρισμόν, ἐκάησαν τὰ πάντα.

φτέρνισμα. Ποικίλα οἰωνίζονται διὰ τοῦ φτερνίσματος.
Ἐν Πόντῳ ἐὰν φτερνισθῆ κανεὶς ἐν γάμῳ, σημεῖον ὅτι καὶ
ἄλλος γάμος θὰ ἐπακολουθήσῃ. Ἐὰν δὲ ἐν οἰκίᾳ νεωστὶ
ἀποθανόντος προσώπου, ὅτι θ' ἀποθάνῃ ἐντὸς ὀλίγου καὶ
ἄλλο μέλος τῆς οἰκογενείας, διὰ τοῦτο δὲ πρὸς ἀποτροπὴν
τοῦ κακοῦ οἱ παρόντες λέγουν «᾿ς τὸ κεφάλι σου». Ὅτι δὲ
καὶ παρ' ἀρχαίοις τὸ φτέρνισμα κατὰ περιστάσεις ἐθεω-
ρεῖτο κακὸς οἰωνὸς φαίνεται ἔκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ
Μενάνδρου «λυπούμεθα ἂν πύργη τις» (Comicoḡ. Graecor.
Sentent. σελ. 94). Ἄλλοτε τὸ φτέρνισμα φανερώνει ὅτι καὶ
τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἐκεῖνος πού ἐφτερνίσθη θὰ εὐρεθῆ εἰς
τὸ ἴδιον μέρος. Συνήθως τὸ φτέρνισμα θεωρεῖται ὡς
σημεῖον ὅτι κάποιος ἔκ τῶν ἀπόντων φίλων ἢ οἰκείων μᾶς
ἐνθυμεῖται. Ἐν Σύρῳ ὅταν φτερνισθῆ κανεὶς βρέχει διὰ τοῦ
σιέλου τῆς γλώσσης κατὰ σειρὰν τὰ πέντε δάχτυλα τοῦ
δεξιῦ χεριοῦ ἀπὸ τὸ μικρότερον μέχρι τοῦ ἀντίχειρος ἀνα-
φέρων κατὰ διάνοιαν εἰς κάθε δάχτυλο ὄνομα γνωστοῦ προ-
σώπου, κατόπιν δὲ καλεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς παρόντας νὰ πιάσῃ
ὅποιο δάχτυλο θέλῃ. Ἀπεδῶ δὲ μαντεύει ὅτι τὸν ἐνεθυμήθη
ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ δάχτυλο
τοῦτο. Ἐὰν τὸ φτέρνισμα ἐπαναληφθῆ τρίς, ἐπαναλαμβάνεται
ὁμοίως καὶ τὸ πείραμα τρίς, ἀλλὰ μεταβάλλεται ἡ
σειρὰ τῶν ὀνομάτων καὶ προτείνονται τὰ δάχτυλα εἰς τρεῖς
ἀνθρώπους. Καὶ ἐὰν μὲν συμπέσῃ τὸ ἴδιον ὄνομα καὶ εἰς
τὰς τρεῖς περιπτώσεις, ἀπόδειξις ὅτι τὸν ἐνθυμεῖται διαρκῶς,
ἐὰν δὲ διάφορα ὀνόματα, ἢ ὅτι τὸν ἐνθυμοῦνται ἢ ὅτι συναν-
τηθέντες ὁμιλοῦν περὶ αὐτοῦ. Ἐν Πόντῳ δὲ ὁ φτερνιζόμενος
βρέχει διὰ τοῦ σιέλου τὸν ἀντίχειρα καὶ ἀναφέρων ὄνομα
γνωστὸν τρίβει αὐτὸν εἰς τὸ φρύδι. Ἐὰν δὲ πιάσῃ εἰς αὐτὸν
τρίχα, σημεῖον ὅτι ἐκεῖνος τὸν ἐνθυμεῖται.

Εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω περιπτώσεις βλέπομεν καὶ χρῆσιν
μαγικῶν μέσων ἀκολουθούντων τὴν ἐμφάνισιν τοῦ οἰωνοῦ,

ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως κατὰ κοινοτάτην ἰδέαν τὸ φτέρνισμα σημαίνει ἀπλῶς ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀπόντας ἢ τοὺς ἐν ἀποδημίᾳ εὐρισκομένους οἰκείους μᾶς ἐνεθυμήθη. Ἡ ἰδέα αὐτὴ εἶναι ἀρχαιοτάτη. Παρ' Ὀμήρῳ ἐν Ὀδυσσεΐα (ρ 541 κέξ.) τὸ φτέρνισμα τοῦ Τηλεμάχου καθ' ἣν στιγμήν ἡ Πηνελόπη ὠμιλοῦσε περὶ τοῦ ἀπόντος Ὀδυσσεῶς ἐθεωρήθη ὑπ' αὐτῆς οἰωνὸς αἴσιος προμηνύων τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ.

χελιδόνι. Οἰωνὸς ἀπαίσιος εἶναι τὸ χελιδόνι πού κάμνει τὴν φωλεάν του ἀποκάτω εἰς τὴν στέγην οἰκίας (Πόντος). Κακὴν ἐπίδρασιν ἔχει τὸ χελιδόνι καὶ ὅταν τὸ πιάσῃ κανεὶς, διότι τοῦ πέφτουν τὰ μαλλιά του (Ἀθῆναι). Καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐνομιζέτο κακὸς οἰωνὸς ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ Πυθαγορείου δόγματος «χελιδόνας οἰκία μὴ δέχεσθαι μηδὲ σάρον ὑπερβαίνειν μηδὲ γαμψάνυχον οἴκοι τρέφειν» (Πλουτάρχ. Συμποσ. Προβλημ. 8, Ζ, 1).

Α. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

